

Odbicie 20 kolumn dziedzińca w tafli wody dało nazwę Ogradowi Czterdziestu Kolumn

Chahar Bagh, czyli cztery ogrody

Na skrawek terenu sprowadzano wodę, dookoła wznoszono mur, a pośrodku budowano kiosk, sadzono drzewa i kwiaty – tak ożywał fragment pustyni i tak powstawały wielkie arcydzieła ludzkiego geniuszu twórczego: perskie ogrody.

Od ponad 2 tysięcy lat ogród perski przetrwał praktycznie w niezmienionej postaci, odzwierciedlając założenia kultury, filozofii, religii i symboliki Wschodu. Podczas podróży po Iranie każdy turysta – nie tylko architekt krajobrazu – powinien odwiedzić perski ogród, aby poznać ideę, na której opierają się niemal wszystkie dzieżyny sztuki na Bliskim Wschodzie. Odniesienia do ogrodów znajdujemy tam w literaturze, poezji, muzyce, kaligrafii, a także w projektowaniu tekstyliów. Na terytorium Iranu istnieją zarówno współczesne, jak i historyczne tereny zieleni, stworzone wg kanonu ogrodu perskiego. Za najważniejsze można uznać dziewięć założeń, które

w 2011 r. zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Perła światowego ogrodnictwa

Isfahan to obecnie tłoczne, ponad milionowe miasto, które w czasie ramadanu jest wyludnione i spokojne. W samym centrum, w sąsiedztwie głównego placu, znajduje się jedna z pereł światowego ogrodnictwa: Ogród Czterdziestu Kolumn. Właściwie jest on częścią większego kompleksu, Jahan Nama, który kiedyś łączył główną ulicę miasta, Chahar Bagh, z parkami po obu jej stronach i centralnym placem miejskim, Naqsh-e Jahan. Z czasem kompleks został jednak znacznie zredukowany wskutek rozrastania się miasta i dziś sam Chehel Sotoun zajmuje niecałe 60 arów. Bramę

do Ogrodu umieszczono na przedłużeniu głównej osi kompozycyjnej, a po przejściu przez nią od razu zachwyca kojący widok wody oraz odbijających się w niej nieba i elementów architektury. Swoją nazwę Ogród zawdzięcza właśnie temu zjawisku: odbijaniu się 20 kolumn pałacowego dziedzińca w lustrze wody. Motyw ten został powtórzony jeszcze w dwóch innych miejscach Ogrodu – w sadzawkach wewnątrz dziedzińca oraz w sali lustrzanej, która znajduje się tuż za nim, w dalszej części pałacu.

Centralny basen założenia, o powierzchni ponad 1700 m² (16 x 108 m), pełni wiele funkcji. Po pierwsze, podkreśla główną oś kompozycyjną i elementy architektury. Po drugie, przez powiązanie z prostopadłymi do niego kanałami wodnymi dzieli przestrzeń Ogrodu na cztery części („chahar bagh” – cztery ogrody), co stanowi podstawową zasadę kompozycji perskiego założenia. Ma to również wymiar symboliczny, chodzi bowiem o odwołanie m.in. do czterech żywiołów, czterech stron świata czy znaczenia liczby cztery jako najmniejszej całościowości i alegorii świata. Nie sposób pominąć szczególnej roli wody, jaką odgrywa ona w pustynnym kraju. Woda oznacza życie, nieśmiertelność i nieskończoność, a dzięki odbijaniu ulotnych obrazów jest symbolem mandali. Niezwykłe umiejętności inżynierskie Persów, dzięki którym za pomocą podziemnych kanałów zdołali doprowadzić wodę do miast, pozwoliły na rozwój

ogrodn
cie. Na
możliw
a jedyn
spływu
mogli
maite g

Zastos

Nasad
rozplan
przestr
przez c
osie pol
których
rowe. V
na spos
umiesz
mu ście
chel Se
nawad
matyz
Ogrodu
być zde
dzone s
gdyż w
wysoki
pawilon
ich w sz
komun
tu jedn
przez p
w niższ
zakątki
zastos

ogrodnictwa w wybitnie suchym klimacie. Nawadnianie i użycie fontann były możliwe bez stosowania mechanizmów, a jedynie za sprawą grawitacyjnego spływu wody. Ponadto perscy władcy mogli kolekcjonować w ogrodach rozmaite gatunki roślin.

Zastosowana roślinność

Nasadenia ogrodu Chechel Sotoun rozplanowane są zgodnie z podziałem przestrzeni na kwatery, narzuconym przez dwie osie wschód-zachód oraz osie poboczne północ-południe, wzdłuż których przebiegają pieszce ciągi spacerowe. W ogrodach perskich, ze względu na sposób nawadniania, rabaty kwietne umieszczane były często poniżej poziomu ścieżek. Było tak również w Chechel Sotoun, jednak obecnie Ogród nawadniany jest za pomocą zautomatyzowanego systemu. Roślinność Ogrodu Czterdziestu Kolumn zdaje się być zdominowana przez gęsto nasadzone sosny, co jest nieco nietypowe, gdyż w perskich ogrodach zazwyczaj wysokie drzewa grupowano wokół pawilonu albo sadzawki lub używano ich w szpalerach, podkreślających ciągi komunikacyjne. Układ sosen tworzy tu jednak coś na kształt ekranu, gdyż przez pnie drzew pozbawionych gałęzi w niższych partiach widzimy pozostałe zakątki kompleksu. W ogrodzie nie zastosowano także charakterystycz-

negu dla założeń perskich sposobu sadzenia cyprysów, czyli wzdłuż głównych osi kompozycyjnych. Zamiast tego posadzono niskie żywopłoty, a przed nimi ukształtowano szerokie rabaty kwietne z różami i bylinami. Roślinność w ogrodzie perskim ma niebagatelne znaczenie. Po pierwsze, drzewa zapewniają cień, który na pustyni staje się prawdziwą namiastką raju. Po drugie, wybór gatunków jest ściśle powiązany z symbolicznym znaczeniem roślin, np. róża to symbol nieodwzajemnionej miłości, cyprys – świętości, a granatowiec – płodności. W ogrodzie perskim właściwie nie ma elementów przypadkowych, a jego kompozycja opiera się na odwołaniu do figur geometrycznych i liczb oraz na odpowiednio wyważonych proporcjach i symetrii. Taki układ wydaje się bardzo prosty, jednak nie należy zapominać o wartości intelektualnej, którą stanowi symbolika ogrodu.

Alegoria raju

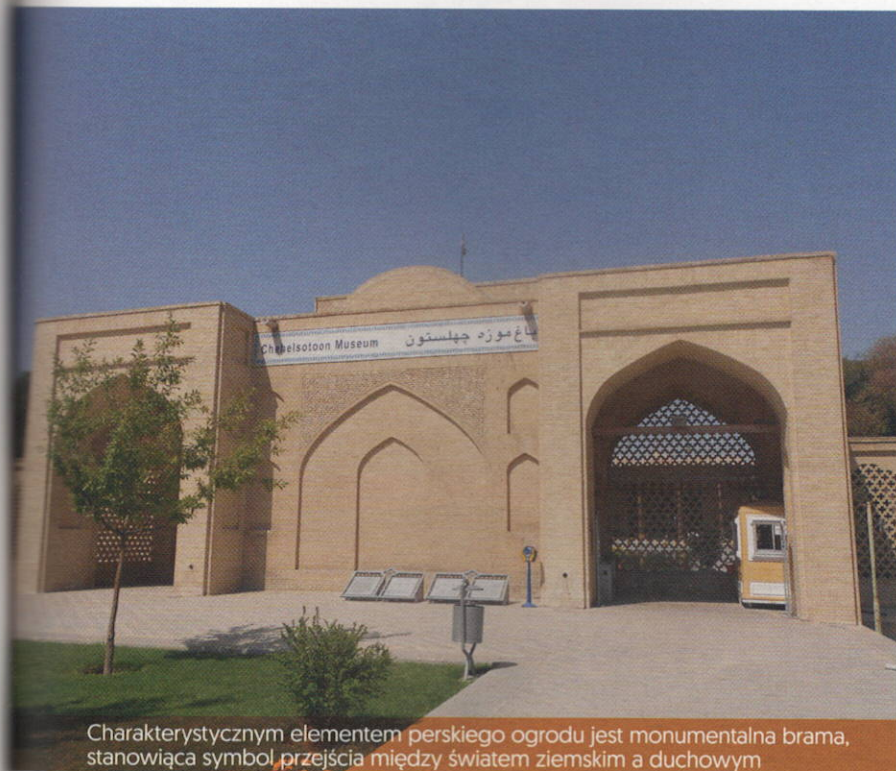
Ogrody perskie to przede wszystkim miejsca idee, alegorie raju, których nie należy interpretować jedynie na poziomie wizualnym. Kiedyś były to tereny odosobnienia, kontemplacji, ucieczki przed codziennością wojskowego życia (władcy spędzali większość czasu na wojennych wyprawach). W ogrodach czytano poezję, słuchano muzyki in-

strumentalnej, śpiewu ptaków lub po prostu szumu wody, płynącej w sadzawkach. Zieleń, silnie kontrastująca ze środowiskiem pustyni, dodatkowo przywodziła na myśl „alegorię raju”. Chechel Sotoun to nie tylko ogród, ale od 1937 r. także muzeum w pałacu. Reprezentacyjny budynek dla władców wzniesiono w XVII w. na zamówienie szacha Abbasa I. Kolejny z panujących nakazał wybudowanie następnych części: sali lustrzanej, sal północnej i południowej, dziedzińca kolumnowego i basenu. Zapewne również wówczas nadano nazwę całości założenia. Kolumnowy dziedziniec pałacu ma długość 38 m, 17 m szerokości i 14 m wysokości. Ten imponujący przedsięwzięcie udekorowano kolorowym szkłem, lustrami i naściennymi malowidłami. Kolumny wykonano z drewnianych pni pokrytych cienkimi deskami, które grawerowano, malowano i połączano, podobnie jak sufit dziedzińca. Efektowność tych dekoracji najlepiej podziwiać o wschodzie słońca, kiedy światło pada bezpośrednio na ściany i kolumny.

Wewnątrz budynku, w głównej sali wystawowej, znajdują się freski malowane wg szkoły Rezy Abbasiego, z charakterystycznymi zapożyczeniami ze sztuki mogolskich Indii. Nie brakuje tu także innych eksponatów, takich jak kaligrafowany Koran, pochodzący z IX w. Tradycje ogrodnicze w ciągu wieków wpisały się w perską kulturę, co bardzo wyraźnie widać zarówno w Isfachanie, gdzie oprócz Chechel Sotoun znajduje się kilka innych ogrodów, np. znany Haszt Beheszt (Ośiem Rajów), jak i w Teheranie, Kaszanie czy Szirazie.

Interdyscyplinarne podejście

Wytwory perskiej sztuki ogrodowej to niewątpliwie arcydzieła na skalę światową, a także przykład inteligentnego łączenia różnych dziedzin: gospodarki wodnej, inżynierii, architektury, botaniki i rolnictwa. W całej historii sztuki ogrodowej perskie ogrody stanowią unikatowy przejaw myśli twórczej, która przetrwała w niezmienionej postaci przez ponad 2 tysiące lat, a dzięki swojej ponadczasowej formie przemawia również do współczesnego odbiorcy.

Charakterystycznym elementem perskiego ogrodu jest monumentalna brama, stanowiąca symbol przejścia między światem ziemskim a duchowym